IN MIJN TUINTJE

Vogels in mijn tuin

Van de vogels in mijn tuin heb ik nog nooit iets verteld. Daarvoor zijn verschillende redenen. Eén reden is, dat er al zovelen in „Natura" over vogels schrijven en zo weinigen over hun tuin. Een andere reden is, dat ik zo weinig over mijn vogels wist te vertellen. Dat de m u s s e n en m e z e n in het voorjaar de knoppen van mijn bessestruiken pikken en mijn gele — en dit jaar ook — mijn blauwe crocussen in kleine stukjes scheurden, is een bekend verschijnsel. Waarom doen die vogels dat? Weet iemand dit? Wat voor genoegen hebben die dieren in deze vernieling?

De k o o l d u i v e n, waarover de heer Van Ommen schreef, eten tenminste het afgescheurde blad op. Ook in mijn tuin lieten deze vogels in juni geen jong koolblad heel (zie fig.1).

Van het paar merels, dat al enige jaren in onze omgeving rondzwerft, is ook al niet veel zonnigs te melden. Het vorig jaar is hun broeden vier keer mislukt. Viermaal verlieten ze hun nest, éénmaal lag er al één eitje in, een andere keer waren er al vijf eitjes. Het jaar ervoor wisten de dieren waarachtig vijf jongen groot te krijgen, maar van twee weten we beslist, dat een kat er mee is weggelopen. Eén jong is er door een ekster uit een boom geplukt. Ook dit jaar hebben de merels geprobeerd in mijn tuin te broeden, maar verder dan de grondslagen van het nest zijn ze niet gekomen. Er zijn teveel katten in onze buurt.

Waar we alle dagen zeer veel plezier van beleven is onze k a u w. Het dier kan niet vliegen. Vermoedelijk is een vleugel gebroken geweest. Twee jaar lang hielden we de vogel in een kooi om hem tegen katten te beschermen. Toen hadden we de moed het kooideurtje open te zetten en een trapje te maken naar het schuurdak. Het duurde enige dagen, voordat de kauw zijn hok uit durfde en zich op het trapje en het dak waagde. Maar nu kent het dier zijn rijk. Geen vogel komt zonder zijn goedgunstige toestemming op het dak van de schuur en in de vlierboom er achter. Wee de vogel, die in zijn leegstaand hok durft door te dringen. Wij weten van twee mussen zeker, dat ze deze inbreuk in het territorium van onze kauw met hun leven hebben beboet.

Het zou heel wat bladzijden vullen om te vertellen, wat wij zo dagelijks met deze kauw — „zo slim als een mens!" — medemaken. In „*Ik sprak met Viervoeters, Vogels en Vissen*" vertelt *Konrad Lorenz*, wat hij met kauwen be-

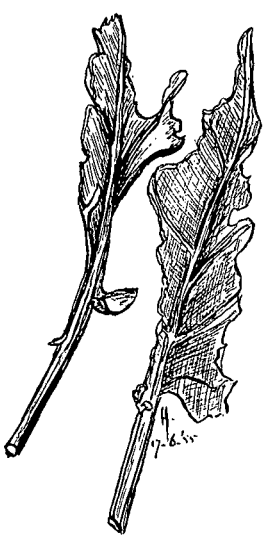

Fig. 1. Koolbladeren, beschadigd door Houtduiven

leefde. Toen ik dit boek voor het eerst doornam, kon ik al de vermelde feiten niet geloven. Nu, èn door mijn kauw èn door mijn ekster, neem ik echter het door Lorenz vertelde onvoorwaardelijk aan. Ook dat wonderlijke verhaal „*Het Ganzenkind Martina*" kan ik nu geloven. En dit komt door onze ekster.

Ekster-belevenissen

Laat ik U ook wat van onze ekster vertellen. Op een meter of tien van mijn tuin staan twee geweldig hoge Italiaanse populieren. Sinds twee jaar bouwt een eksterpaar daarin zijn nest. Voordat de bladeren aan de bomen zitten, brengen de vogels al dikke takken aan. Alle omwonenden volgen deze nestbouw en zorgen er voor, dat geen kwajongens de boom in gaan. Wat er gebeurt in de broedtijd is niet na te gaan. Het nest zit dan tussen te veel blad. Wel weten we, dat vooral 's morgens vroeg de eksters zeer actief zijn met voer aanbrengen. En ook weten we, dat onze kauw meermalen zijn dag moet beginnen met het afslaan van een eksteraanval op zijn dak en schuur. Het vorig jaar zijn de jonge eksters, zover we konden nagaan, veilig over twee huizenrijen heen in een fruittuin terechtgekomen. Zullen ze de fosforeieren in dit voorjaar overleefd hebben?
Dit jaar zijn minstens twee jongen niet goed terecht gekomen. Eén zat achter mijn schuur op een kat te wachten. Mijn vrouw en dochter hebben het dier met broodpap, paardegehakt en regenwormen groot gebracht. En zoals het kind de moeder goed kent en het ganzenkind Martina de schrijver Lorenz, zo kende onze ekster zijn moeders.
Mocht het dier uit zijn kooi, d.i. de kauwekooi, dan liep en speelde het rond het vrouwvolk en liep het voortdurend buiten en in het huis na. Toen de ekster vliegen kon, werd hij lastig. Hij mocht niet in de slaapkamer van de buren; in ons huis vloog hij flesjes van de schoorsteen en vele keren deed hij ons schrikken, doordat hij vooral onze hoofden en schouders geschikte landingsterreinen vond.
Jammer genoeg is onze ekster nu weg. Slechts de kauw verheugt zich daarover. Die was meer dan jaloers en heeft tweemaal een complete moordaanslag op onze ekster gepleegd. Maar nu heeft hij zijn hok weer tot zijn volle beschikking en kan hij er weer rustig zijn middagdutje in doen. Wat onze kauw echter nog nooit gedurfd heeft, heeft hij gisteren gedaan. Hij heeft zijn territorium uitgebreid, hij is n.l. voor het eerst vanaf het openstaande keukenraam de keuken binnengedrongen, heeft er kersen gegeten en enige kranten verscheurd. Zeker heeft de steeds in de keuken rondscharrelende ekster hem geleerd, dat ook dit terrein voor hem veilig is.

Vogels en Parasitaire wormen

Waar is onze ekster gebleven? Die is naar het Instituut voor Veterinaire Parasitologie en Parasitaire Ziekten van de Rijks-Universiteit Utrecht gegaan. Het dier was nl. verkouden. Het hoestte en dit werd steeds erger. Zijn stem raakte weg, het dier geeuwde veel en had het soms kennelijk benauwd. (Zie fig. 2). Zijn spelen met alles wat hij rond zich vond, hield op. De dierenarts constateerde, dat het dier *wormen* in de keel had. Met een goede belichting kon je deze vieze wormen zien zitten. Twee stuks konden met een pincet verwijderd worden. Dadelijk had onze ekster het minder benauwd. Onder het microscoop was duidelijk te zien dat de ene worm vol met honderden ovaalronde eitjes zat, het andere wormpje vertoonde dit niet.

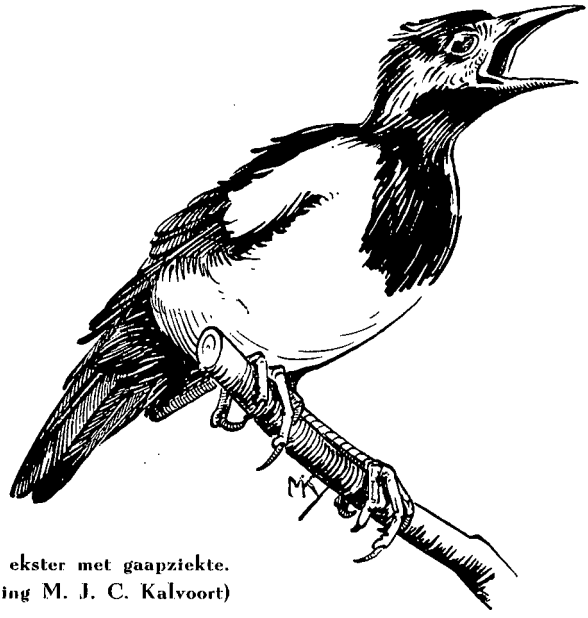

Fig. 2. Jonge ekster met gaapziekte.
(Tekening M. J. C. Kalvoort)

Al gauw was uitgemaakt dat we te doen hadden met de wormsoort *Syngamus trachealis*, die vooral bij Hoenderachtigen in de luchtpijp en bronchi voorkomt. Onze ekster is aan deze wormen gestorven. Bij de sectie bleken er tien paren wormen in het dier te leven. Hoeveel vogels sterven er in de vrije natuur aan deze worminfectie? Het schijnt, dat roeken ook dikwijls lijden door deze wormen. Aan het geluid, dat de jongen in het nest maken, is al te horen of hun ademhalingswegen bewoond worden door *Syngamus*wormen.

Ekster, gaapziekte en regenworm

In *„Parasitologie Vétérinaire"* van *G. Marotel* vond ik over de *„Gaapziekteworm"* vele bijzonderheden. De vrouwtjeswormen zijn 15 tot 20 millimeter lang, de mannetjes slechts 5 mm. Daar de paring van deze dieren bijna permanent is, blijft het mannetje vlak bij de *vulva* (de uitmonding van het uro-genitaalkanaal) van het wijfje gehecht. Doordat de vulva in het voorste deel van het lichaam van het wijfje is gelegen en het mannetje zoveel kleiner is, lijkt het of we te doen hebben met tweekoppige wormen (zie tek. 3 en 4). De worm-eitjes komen vanuit de luchtwegen in de darm, met de uitwerpselen komen ze naar buiten. Dan worden ze hetzij als ei, hetzij als embryo waarschijnlijk opgenomen door r e g e n w o r m e n. Als deze tussengastheren worden opgegeten door vogels, kunnen de *Syngamus*wormen hun ontwikkeling in de luchtwegen voltooien.
Volgens Marotel kan deze infectie soms zo erg zijn, dat 80 % van een koppel kippe- of fazantekuikens sterft aan deze wormziekte.

Vogels en wormen

Ik heb natuurlijk geprobeerd nog meer te lezen over de biologie van vogel-

wormen. Wat weet een gewoon mens nu meer van wormen, dan dat je er mee kan vissen?
In het aardige boekje „*Wormen*" van J. H. Schuurmans Stekhoven Jr, deel 37 van de serie „Wat Leeft en Groeit", vond ik nog vier andere soorten wormen genoemd, die samenleven met vogels. Het eten van *Libellenlarven* (zie fig. 5), *Naaktslakken* en *Loopkevers* kan een kip met telkens een andere soort worm besmetten! Het is interessant om de cyclus van gastheer en tussengastheer van zo'n parasiet na te gaan.
Ook in de copie van onze Wetenschappelijke Mededeling no. 19 „Wormen" worden enige voorbeelden van wonderlijke kringlopen gegeven. Zo gauw deze Med. uit is, kunt U daar ook kennis van nemen.
In dit nummer van „In Mijn Tuintje" had ik willen vertellen van *Mineerders en Kokermotjes*, maar het doodgaan van onze ekster lag mij zo zwaar, dat dit eerst van mijn hart moest! Over die insecten dus een volgende maal.

G. Houtman

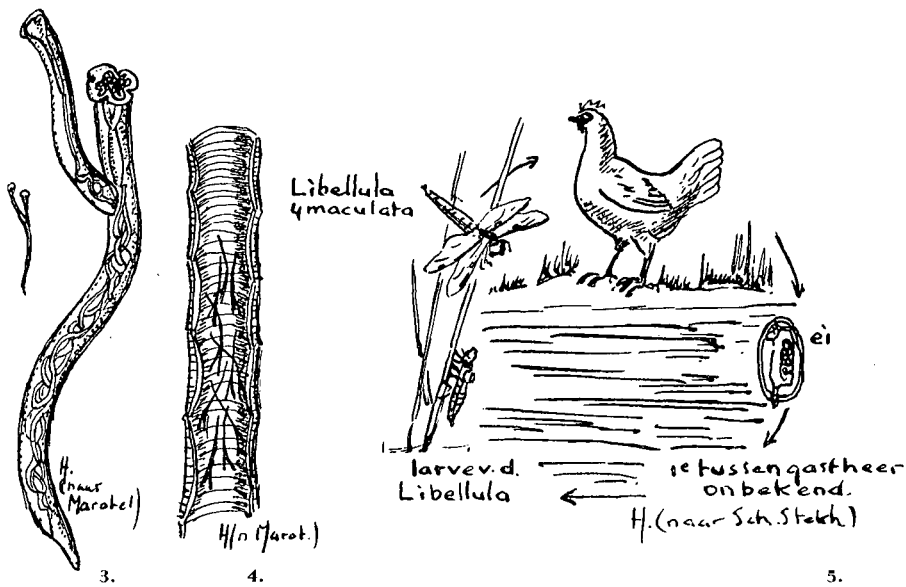

Fig. 3. Een wormenpaar van *Syngamus trachealis*. Ware grootte 2 cm (naar Marotel.): Fig. 4. Geopende luchtpijp met wormenparen (naar Marotel); Fig. 5. Levenscyclus van de worm *Prosthogonimus pellucidus* (naar Schuurmans Stekhoven).